

SÆRUTSKRIFT

Arkivsak-dok. 21/19764-5

Saksbehandler Anna Despard Asgard

Høring av revisjonsdokument: Ulla-Førre reguleringen

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Fylkesutvalget	21.12.2021	176/21

Fylkesutvalget har behandlet saken i møte 21.12.2021 sak 176/21

Votering

Fylkesutvalget fattet enstemmig vedtak.

Fylkesutvalget - vedtak

1. Fylkesutvalget er positiv til opprettelse av et villreinfond, etter mønster fra Aura og Hemsil konsesjonene, der konsesjoner som nå er til revisjon blir pålagt å betale inn.
2. Agder fylkeskommune skal ta initiativ til å lage en langsiktig plan for overvåking av fredete kulturminner i konsesjonsområdet, i samråd med Arkeologisk museum i Stavanger. Formålet er å få detaljert kunnskap om hvordan regulering i området Ulla-Førre påvirker fredete kulturminner. Utgifter til slik arkeologisk registrering og utgravning foreslås pålagt Statkraft.
3. Fylkesutvalget anbefaler NVE å innarbeide standard naturforvaltningsvilkår i konsesjonen. Det bør vurderes om konsesjonær skal pålegges å overvåke utviklingen med henblikk på bedring av tilstand, ved bruk av målindikatorer og eventuelt gjennomføring av tiltak.
4. Planmessig prøvefiske og undersøkelser bør gjennomføres, eventuelt fulgt av tiltak for å bedre fiskebestanden og sikre forhold som gir selvproduserende stammer av innlandsørret. Fylkesutvalget anbefaler at NVE pålegger regulant å ta initiativ til og å bekoste undersøkelse, dokumentasjon og vurdering.
5. Løypenettet til Stavanger Turistforening bør endres fra østsiden av Blåsjø til vestsiden. Fylkesutvalget anbefaler at NVE pålegger regulant å bekoste flytting av berørte turistforeningshytter lenger vestover, herunder Stavanger turistforenings hytte "Storsteinen".
6. Jaktfri sone bør bli opprettet rundt dammen ved Øvre Storevatn for å begrense ferdsel i Steinsbuskaret. Fylkesutvalget anbefaler at NVE pålegger at konsesjonær betaler eventuelle utgifter til dette, slik som tapte inntekter til grunneiere. Reguleringsbestemmelsenes kapittel 9 pkt. VII bokstav a må endres slik at tiltaket omfattes.

7. Blåsjøveien bør stenges for unødvendig trafikk på strekningen Øvre Monen - Oddatjønndammen.
-

Høring av revisjonsdokument: Ulla-Førre reguleringen

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. Fylkesutvalget er positiv til opprettelse av et villreinfond, etter mønster fra Aura og Hemsil konsesjonene, der konsesjoner som nå er til revisjon blir pålagt å betale inn.
2. Agder fylkeskommune skal ta initiativ til å lage en langsiktig plan for overvåking av fredete kulturminner i konsesjonsområdet, i samråd med Arkeologisk museum i Stavanger. Formålet er å få detaljert kunnskap om hvordan regulering i området Ulla-Førre påvirker fredete kulturminner. Utgifter til slik arkeologisk registrering og utgravning foreslås pålagt Statkraft.
3. Fylkesutvalget anbefaler NVE å innarbeide standard naturforvaltningsvilkår i konsesjonen. Det bør vurderes om konsesjonær skal pålegges å overvåke utviklingen med henblikk på bedring av tilstand, ved bruk av målindikatorer og eventuelt gjennomføring av tiltak.
4. Planmessig prøvefiske og undersøkelser bør gjennomføres, eventuelt fulgt av tiltak for å bedre fiskebestanden og sikre forhold som gir selvproduserende stammer av innlandsørret. Fylkesutvalget anbefaler at NVE pålegger regulant å ta initiativ til og å bekoste undersøkelse, dokumentasjon og vurdering.
5. Løypenettet til Stavanger Turistforening bør endres fra østsiden av Blåsjø til vestsiden. Fylkesutvalget anbefaler at NVE pålegger regulant å bekoste flytting av berørte turistforeningshytter lenger vestover, herunder Stavanger turistforenings hytte "Storsteinen".
6. Jaktfri sone bør bli opprettet rundt dammen ved Øvre Storevatn for å begrense ferdsel i Steinsbuskaret. Fylkesutvalget anbefaler at NVE pålegger at konsesjonær betaler eventuelle utgifter til dette, slik som tapte inntekter til grunneiere. Reguleringsbestemmelsenes kapittel 9 pkt. VII bokstav a må endres slik at tiltaket omfattes.
7. Blåsjøveien bør stenges for unødvendig trafikk på strekningen Øvre Monen - Oddatjønndammen.

Vedlegg

- 1 - Revisjonskrav Ulla-Førre
- 2 - Revisjonsdokument Ulla-Førre
- 3 - Høyringsuttalelse Ulla-Førre Verneområdestyret SVR Frafjordheiane
- 4 - Setesdal - Ryfylke inngrep forstyringer villreinområde miljørapport 1994
- 5 - Vilkårsrevisjon Ulla-Førre innspill fredete kulturminner AFK
- 6 - Møtebok 211021 Villreinnemnda for Setesdalsområdet
- 7 - Vilkårsrevisjon Ulla-Førre innspill villrein AFK

Sammendrag

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har åpnet for revisjon av konsesjonsvilkårene for Ulla-Førre reguleringen. Hovedformålet med en revisjon er å bedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger ved utbyggingen. Reguleringen omfatter kommunene Suldal, Hjelmeland og Bykle.

Kravet fra de tre kommunene omfatter hovedsakelig forhold knyttet til fisk, vannføring, villrein og ferdsel. Suldalslågen, Ulla og villrein fremheves spesielt. For Agder fylkeskommune er krav knyttet til kulturminner, fisk, friluftsliv og villrein særlig relevante.

Fylkeskommunedirektøren støtter forslaget om å opprette et villreinfond der Statkraft, som største konsesjonær i villreinområdet, blir største bidragsyter både med bidrag ved opprettelse og deretter årlige bidrag frem til ny revisjon av konsesjonen.

Saksopplysninger

Suldal, Hjelmeland og Bykle kommuner fremmet 20.02.2018 krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Ulla Førre reguleringen (vedlegg 1 - *Revisjonskrav Ulla-Førre*). Ifølge OEDs Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for Vassdragskonsesjoner fra 2012 er hovedformålet med en revisjon å bedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger ved utbyggingen. Bestemmelser i konsesjonen om høyest og lavest regulerte vannstand samt overføringer kommer ikke inn under hva som kan revideres. Revisjonen åpner imidlertid for å vurdere blant annet endring i manøvreringspraksis, minstevannslipp og biotopjusterende tiltak.

Flere av kommunenes krav går på vilkår om miljøbasert minstevannføring og slepp av vann utfra hensyn til fisk, biologisk mangfold og landskap. Det er også stilt krav knyttet til villrein, kulturminner og innhenting av mer kunnskap om naturtilstand samt om konkrete tiltak og ønsker om bidrag fra Statkraft knyttet til ferdsel, båtutsetting, fiske, erosjonssikring, tilrettelegging for friluftsliv og lignende. Statkraft fremhever som sentralt i vilkårsrevisjon at miljøhensyn skal avveies i forhold til samfunnsnyttene ved kraftproduksjon (vedlegg 2 – *Revisjonsdokument Ulla-Førre*). Kravet fra de tre kommunene, hvorav Bykle befinner seg i Agder, omfatter hovedsakelig forhold knyttet til fisk, vannføring, villrein og ferdsel. Suldalslågen, Ulla og villrein fremheves spesielt. For Agder fylkeskommune er det krav knyttet til kulturminner, fisk, friluftsliv og villrein som er særlig relevante.

Innenfor konsesjonsområdet ligger brorparten av de fredete kulturminnene som berøres i Bykle kommune. Det finnes i dag lite eller ingen kunnskap om bevaringssituasjonen for fredete kulturminner i revisjonsområdet på Agders side av fylkesgrensen. Av erfaring vet man at det finnes mange uregistrerte kulturminner i regulerte vann. Kulturminner som ligger i reguleringssonen kan være helt utvasket eller ødelagt av bølger og isskuring. Der hvor det er lunt, der vind og bølger ikke får tak, kan imidlertid kulturminnene være overraskende godt bevart. Revisjon av vilkårene for konsesjonen kan bidra til å løse problem for kulturminneforvaltningen som skyldes denne mangelen på kunnskap om kulturminnene og bevaringstilstand.

Konsesjonssaken berører videre Agder fylkeskommunes ansvarsområder i stor grad gjennom områder i Bykle kommune som utgjør trekkruiter og tilholdssted for villrein. Villreinen krever svære areal, fordi den vandrer mye for å finne egnede beiter til ulike årstider. Villreinstammen i Agder er Europas sørligste villreinstamme. Villreinnemnda er en offentlig nemnd som består av medlemmer og varamedlemmer oppnevnt av Miljødirektoratet. Villreinnemnda for Setesdalsområdet har blant annet ansvar for Setesdal-Ryfylke der områdene som er berørt av Ulla-Førre inngår.

Verneområdestyret har i egen uttalelse til vilkårsrevisjonen understreket viktigheten av de avbøtende tiltakene sett i lys av ansvaret for villrein. Det pekes også på hvor beskjedne kravene egentlig er, konsesjonærens inntjening i området tatt i betraktning (vedlegg 3 - *Høyringsuttalelse Ulla-Førre Verneområdestyret SVR Frafjordheiane*). Villreinen er truet av arealinngrep, nedbygging og trekkbarrierer som infrastruktur og menneskelig aktivitet, samt mer omfattende konsekvenser av menneskelig aktivitet i form av klimaendringer med påfølgende temperaturstigning og økt ekstremvær (vedlegg 4 - *Setesdal - Ryfylke inngrep forstyringer villreinområde miljørapport 1994*). Konsesjonssaken for Ulla-Førre er en mulighet til å begrense og avbøte skadevirkninger av regulering og forbedre villreinens levevilkår. Norge har forpliktet seg til å ta vare på villreinen gjennom *Konvensjonen om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder* (Bernkonvensjonen)¹.

Når det gjelder avbøtende tiltak knyttet til ferdsel, fiske og friluftsliv, mener Statkraft i revisjonsdokumentet fra juni 2021 at dette bør tas inn som standardvilkår i ny revisjon, etter avsluttet vilkårsrevisjon. Hvorvidt dette blir tilfelle, blir opp til NVE. Ytterligere og oppdatert dokumentasjon knyttet til konsesjonssaken finnes på NVEs nettsider².

Vurderinger

Friluftsliv

Den delen av området som ligger innenfor Bykle kommunes grenser nyttes i liten grad til friluftsliv, og det er også ferdselsforbud i området. Stavanger turistforenings hytte "Storsteinen" inngår i nord-sør løypenettet, men den er relativt lite brukt og det kan være aktuelt å flytte denne lenger vestover. Da vil man opprettholde forbindelsen nord-sør, samtidig som ferdselsforbudet i større grad ivaretas og reinsdyrbestanden forstyrres mindre. Blåsjø er et "fjellhav", og både størrelsen, varierende vannstand og fallvinder gjør det krevende å utøve for eksempel kanopadling eller roing. Ut ifra et sikkerhetshensyn og kravet til kompetanse bør det ikke legges til rette for friluftslivsaktiviteter på Blåsjø.

Fisk og vilt

---

¹ <https://www.miljodirektoratet.no/regelverk/konvensjoner/bernkonvensjonen/>

² <https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak?id=8134&type=V-1>

I gjeldende regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder (2016-2021³) har Blåsjø miljømål *godt økologisk potensial* (GØP): «å sikre forhold som gir selvproduserende stammer av innlandsørret». Standard naturforvaltningsvilkår må innarbeides i konsesjonen gjennom vilkårsrevisjonen, blant annet slik at konsesjonær kan pålegges å overvåke utviklingen med hensyn til målindikatorer og eventuelt gjennomføring av tiltak for bedring av tilstand. Fisket i Blåsjømagasinet virker å ha blitt dårligere de siste årene, noe som kan være påvirket av reguleringene. Det må derfor planmessig gjennomføres prøvefiske og undersøkelser, som eventuelt må følges opp med tiltak for å bedre fiskebestanden og sikre forhold som gir selvproduserende stammer av innlandsørret.

Det er bestander av bekkerøye, regnet som fremmed art i Norge, i Blåsjø. Det er viktig å få oversikt over utbredelsen og dokumentasjon av hvor den formerer seg naturlig, samt en vurdering av tiltak som kan hindre at arten sprer seg videre. Det legges til grunn at regulant tar initiativ til og bekoster undersøkelse, dokumentasjon og vurdering.

Fredete kulturminner

Mesteparten av de fredete kulturminnene i Bykle kommune ligger innenfor konsesjonsområdet. I landskapet finnes det mange spor etter menneskelig aktivitet. Det er blant annet foretatt arkeologiske utgravninger av 7000 år gamle steinalderboplasser ved Gyvatn i Bykle kommune. I Steinbuskaret, på sørsiden av Blåsjø, er det en smal korridor som reinen må passere. Innenfor konsesjonsområdet er det registrert flere fangstgraver (feller) for reinsdyr, datert fra 1311 f. Kr til 1409 e.Kr. Blåsjømagasinet er det største kulturminnet i Setesdal Vesthei, med en utstrekning på 80 km².

Kraftutbyggingen har medført inngrep i kulturlandskapet i heiområdene slik som veier, steinfyllingsdammer, kanaler, terskeldammer i betong og et nettverk av overføringstuneller som leder vannet ned til de forskjellige kraftstasjonene, samt store tippområder med stein som er tatt ut fra tunellene.

Kulturminneforvaltningen mangler i dag kunnskap om bevaringssituasjonen for fredete kulturminner i revisjonsområdet på Agders side av fylkesgrensen. Revisjon av vilkårene for konsesjonen kan bidra til å løse problemet. Kulturminner som ligger i reguleringssonen kan være helt utvasket og ødelagt av bølger og isskuring, eller overraskende godt bevart i lune viker der vind og bølger ikke får tak. Av erfaring vet vi at det finnes mange uregistrerte kulturminner i regulerte vann.

Agder fylkeskommune ønsker å lage en langsiktig plan for overvåking av fredete kulturminner i konsesjonsområdet. Hensikten er å få detaljert kunnskap om hvordan reguleringen påvirker fredete kulturminner, og å få mer kunnskap om den spesielle arkeologiske situasjonen i området Blåsjø/Gyvatn. Fylkeskommunedirektøren foreslår at dette blir gjort i samarbeid med Arkeologisk museum i Stavanger, og at NVE bes pålegge Statkraft å dekke utgiftene til arkeologisk registrering og

---

³ <https://agderfk.no/vare-tjenester/regional-planlegging-og-utvikling/gjeldende-planer-og-strategier/naturressurser-og-forvaltning/regional-plan-for-vannforvaltning-i-vannregion-agder-2016-2021/>

utgravning. For utdypende informasjon om fredete kulturminner i revisjonsområdet, se vedlegg 5 – *Vilkårsrevisjon Ulla-Førre innspill fredete kulturminner AFK*.

Villrein

Fylkeskommunedirektøren viser til uttalelsene fra Villreinnemnda (vedlegg 6 – *Møtebok 211021 Villreinnemnda for Setesdalsområdet*) og verneområdestyret for Setesdal Vesthei Ryfylke og Frafjordheiane (vedlegg 3). I uttalelsene vektlegges at vi må se alle fem ovenfornevnte vilkårskonsesjoner i sammenheng, da det er og vil bli uklart hvilken konsesjon som kan sies å være ansvarlig for hva i heia.

Fylkeskommunedirektøren mener vi må vurdere den samlede belastning, og arbeide med avbøtende tiltak der tiltakene gir best effekt - uavhengig av geografisk område. Dette er i samsvar med Olje- og energi departementets holdning.

Et slikt fond kan brukes til å finansiere nødvendige utredninger og prioriterte avbøtende tiltak samt evaluering av tiltakene. Beregninger til nå viser at det må settes av ca. 100 millioner kroner til avbøtende tiltak de neste 30 årene.

Fylkeskommunedirektøren vil anbefale at det opprettes et slikt villreinfond, der Statkraft, som største konsesjonær i villreinområdet, pålegges å betale inn en engangssum på minst 20 millioner kr samt et årlig bidrag på minst to millioner kroner fram til neste revisjon av konsesjonen. Beløpet er sett i forhold til hva som er pålagt Aura konsesjonen, som er betydelig mindre av Ulla-Førre, sett i forhold til årsproduksjon og villreinareal.

Videre anbefaler fylkeskommunedirektøren at de øvrige konsesjonene som er eller skal opptil behandling blir pålagt innbetaling av et engangsbeløp og et årlig tilskudd til viltfondet, se tabell 1 i vedlegg 7 – *Vilkårsrevisjon Ulla-Førre innspill villrein AFK*.

Verneområdestyret har allerede kommet med et forslag til fordeling, som fylkeskommunedirektøren anbefaler at fylkesutvalget støtter opp om.

Regionplan Agder 2030

Vilkårsrevisjonen generelt og høringssvar som omhandler villrein og fisk/vilt spesielt er relevant for Regionplan Agder 2030 i lys av hovedsatsingsområdet Verdiskaping og bærekraft, samt det gjennomgående perspektivet klima og miljø (miljømessig bærekraft). Her særlig *Livet på land* som i fremtidsbildet for Regionplan Agder 2030 beskrives ved at «Natur- og landbruksområder er ivaretatt for fremtidige generasjoner, og er en del av regionens ressursgrunnlag og identitet.

Naturmangfoldet og leveområdene til sårbare arter er ivaretatt [..]». Ivaretagelse av nettopp natur- og landbruksområder, naturmangfold og sårbare arter er av stor betydning for dagens barn og unge, som slik får mulighet til å overta et livsgrunnlag og et arts- og naturmangfold som ligner dagens.

Økonomiske konsekvenser

Vilkårsrevisjon av Ulla-Førre reguleringen har ingen økonomiske konsekvenser for Agder fylkeskommune.

Konklusjon

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at det opprettes et villreinfond der Statkraft, som største konsesjonær i villreinområdet, blir største bidragsyter både med bidrag ved opprettelse og deretter årlige bidrag frem til revisjon av konsesjonen. Resterende konsesjonærer som påvirker villreinen pålegges i sine vilkårsrevisjoner å bidra med engangs og årlige beløp i henhold til vedtak fattet i verneområdestyret for Setesdal Vesthei Ryfylke og Frafjordheiane.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler videre at konsesjonær bekoster utarbeidelse av en langsiktig plan for overvåking av fredete kulturminner i konsesjonsområdet, med nærmere undersøkelse av enkelte lokaliteter. Dette foreslås gjort i samarbeid med Arkeologisk museum i Stavanger. Hensikten er å få detaljert kunnskap om hvordan reguleringen påvirker fredete kulturminner. Enkeltlokaliteter kan være de som er i ferd med å bli ødelagt på grunn av erosjon, men hensikten bør også være å få mer kunnskap om den spesielle arkeologiske situasjonen i området Blåsjø/Gyvatn.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at NVE innarbeider standard naturforvaltningsvilkår (vilkår i den enkelte konsesjon som gir miljøforvaltningen hjemmel for å gi pålegg om miljøundersøkelser og tiltak) i konsesjonen, og at det vurderes om konsesjonær skal pålegges å overvåke utvikling av tilstanden med henblikk på eventuell bedring.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler planmessig gjennomføring av undersøkelser, eventuelt fulgt av tiltak for å bedre fiskebestand og sikre selvproduserende stammer av innlandsørret, samt oversikt over og dokumentasjon på utbredelsen av bekkerøye i Blåsjø. Regulant foreslås pålagt initiativ til og finansiering av slik undersøkelse, dokumentasjon og vurdering.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at løypenettet til Stavanger Turistforening endres fra østsiden av Blåsjø til vestsiden. Dette innebærer at Stavanger turistforenings hytte "Storsteinen" flyttes lenger vestover og at det vurderes om regulant skal bekoste slik flytting. Videre at det opprettes en jaktfri sone rundt dammen ved Øvre Storevatn, der reguleringsbestemmelser endres og eventuelle kostnader ilegges regulant. Blåsjøveien anbefales stengt for unødvendig trafikk på strekningen Øvre Monen - Oddatjønndammen.

Kristiansand, 06.12.2021

Tine Sundtoft
fylkeskommunedirektør

Anita Henriksen
fylkesdirektør

22.desember.2021